

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
415-83/19
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр. 11483 датум: 27. март 2020. г.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

ПРАЋЕЊЕ ПОСТУПАЊА ПРЕМА МИГРАНТИМА / ТРАЖИОЦИМА АЗИЛА

Извештај о посети Станици граничне полиције Ниш и Аеродрому "Константин Велики"

Београд, март 2020. године

САДРЖАЈ

1. УВОД

- 1.1. Мандат НПМ
- 1.2. Подаци о посети
 - 1.2.1. Општи подаци
 - 1.2.2. Ток посете
 - 1.2.3. Сарадња са НПМ

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

- 2.1. Одбијање уласка у земљу
- 2.2. Тражиоци азила
- 2.3. Повратак странаца
 - 2.3.1. Добровољни повратак
 - 2.3.2. Принудни повратак
- 2.4. Лишење слободе
 - 2.4.1. Задржавање
 - 2.4.2. Смештај у просторију на аеродрому
- 2.5. Заштита од злостављања

1. УВОД

1.1. МАНДАТ НПМ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

У чл. 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом. У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног поступка по јавном позиву,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то: Београдски центар за људска права, Иницијативу за права особа са менталним инвалидитетом (МДРИ-С), Комитет правника за људска права (ЈУКОМ) и Међународну мрежу помоћи (ИАН). Анексима Споразума о сарадњи,⁴ сарадња је продужена са удружењима Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом (МДРИ-С), Комитет правника за људска права (ЈУКОМ) и Међународна мрежа помоћи (ИАН).

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима, и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеној установи. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

¹ "Сл. лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. године.

³ Објављен у "Сл. гласнику РС", бр. 25/18.

⁴ Закључени 22. априла 2019. године.

1.2. ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ

УСТАНОВЕ	Станица граничне полиције Ниш – аеродром Аеродром "Константин Велики" Ниш
ВРЕМЕ	25. децембар 2019. године
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана
ВРСТА	Редовна, по Плану посета за 2019. годину
НАЈАВА	Посета је најављена
ТИМ	Марко Анојчић, <i>Заштитник грађана/Одељење НПМ</i> Тамара Благојевић, <i>Заштитник грађана/Одељење НПМ</i>

1.2.2. ТОК ПОСЕТЕ

Тим НПМ је посету започео у просторијама Станице граничне полиције, где су од затечених полицијских службеника добијене информације о поступању према странцима којима је одбијен улазак у земљу, тражиоцима азила, повратку странаца, задржавању грађана и примени средстава принуде. Потом је тим обишао просторију у коју се смештају странци којима је одбијен улазак у земљу и од аеродромског обезбеђења добио додатне информације о поступању према њима. НПМ није затекао странце у овој просторији.

1.2.3. САРАДЊА СА НПМ

Полицијски службеници и службеници аеродромског обезбеђења су остварили пуну сарадњу са тимом НПМ, омогућивши му да несметано обави своју дужност. Службеници су показали кооперативност, дали одговоре на сва постављена питања, омогућили приступ и фотографисање просторија и увид у целокупну тражену документацију.

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

2.1. ОДБИЈАЊЕ УЛАСКА У ЗЕМЉУ

Сви летови који саобраћају са Аеродрома "Константин Велики" имају дестинације у државама чланицама Европске уније и Швајцарској Конфедерацији. У периоду од 01. јануара до 31. децембра 2019. године⁵ одбијен је улазак у Републику Србију за 19 странаца, свима на основу члана 15. став. 1. тачка 1. Закона о странцима⁶ – немање важеће путне исправе или визе, уколико је потребна.

За двојицу од ових 19 странаца су првобитно донете одлуке о одбијању уласка, али им је накнадно дозвољен улазак: у првом случају је Интерпол⁷ након одбијања уласка уклонио објаву за несталом личном картом коју је странац користио приликом граничне контроле,⁸ а у другом је странцу накнадно достављена путна исправа са којом му је дозвољен улазак у земљу.

Одбијен је улазак двома породицама са децом, укупно четири малолетника (једна петочлана породица са троје деце и једна трочлана породица са једним дететом). Малолетника без пратње није било.⁹

Узраст и пол странаца којима је одбијен улазак у земљу

Пунолетни мушки	Пунолетни женски	Малолетни мушки	Малолетни женски
12	3	2	2

Држављанство странаца којима је одбијен улазак у земљу

Немачка	Кина ¹⁰	Швајцарска	Француска	Грчка	Шведска	Велика Британија
6	6	1	1	1	3	1

Разлог одбијања уласка у земљу

немање важеће путне исправе	немање визе
13	6

Странцима се приликом одбијања уласка издаје двојезична одлука, на српском и енглеском језику, у коју се уносе разлози за одбијање уласка и поука о праву на жалбу против одлуке. Жалби није било. Прегледом документације о одбијању уласка утврђено је да су странци потписом потврђивали пријем одлуке и да се уз одлуке прилажу извештаји полицијских службеника о догађају, којим су поред околности одбијања уласка описане и околности повратка странаца (време, дестинација и слично).

⁵ Потпуне информације за 2019. годину су прибављене накнадно, дописом СГП Ниш од 2. јануара 2020. год.

⁶ "Сл. гласник РС", бр. 24/18 и 31/19.

⁷ International Criminal Police Organisation (ICPO-INTERPOL).

⁸ До овога долази јер лица која изгубе документ често нису свесна правних последица тога. Наиме, чим пријаве да су изгубили документ, Интерпол распише потрагу. Уколико лице у међувремену пронађе документ и настави да га употребљава, без пријаве да је пронашао, одбија му се улазак у земљу јер документ није скинут са списка за потрагу.

⁹ Једној девојци која је путовала без пратње, старој 13 година, је одобрен улазак из хуманитарних разлога, јер је у Нишу је имала родбину која је преузела бригу о њој.

¹⁰ Странци су имали држављанство Републике Кине, чију независност Република Србија не признаје.

Иако је Аеродром међународни, нема транзитног простора, па се дешава да допутују странци који су очекивали да ће моћи да преседну на лет за другу дестинацију, без уласка у Србију. У тим ситуацијама њима се, ако не испуњавају услове за улазак у земљу, одбија улазак и уручује одлука о томе, али их аеродромско обезбеђење спроведе до излаза за одласке како би могли да наставе путовање.

Са странцима се комуницира на енглеском језику. Странци којима се одбија улазак и неколико полицијских службеника знају енглески језик и према службеним наводима није до сада било проблема у комуникацији.

Против превозника који доведу странца који не поседује важећу путну или другу исправу у коју је унета виза или одобрење боравка се подносе прекршајне пријаве због прекршаја из члана 119. Закона о странцима.¹¹

2.2. ТРАЖИОЦИ АЗИЛА

Нико од странаца којима је одбијен улазак у земљу није изразио намеру да тражи азил у Републици Србији. Такође, није било случајева да су указивали да страхују од повратка због евентуалних проблема које би у земљи повратка могли да имају. Један странац је приликом изласка из земље затражио азил и он је упућен на Одељење пограничне полиције, за странце, сузбијање илегалних миграција и трговине људима Полицијске управе у Нишу како би се регистровао и добио потврду о томе, јер у СПП Ниш нема могућности да се обави регистрација.

1.

УТВРЂЕНО

У Станици граничне полиције Ниш – аеродром нема могућности да се обави регистрација странаца који су изразили намеру да поднесу захтев за азил.

РАЗЛОЗИ

Приликом граничне контроле на уласку у Републику Србију или на територији Републике Србије, странац може усменим или писменим путем, пред овлашћеним полицијским службеником Министарства изразити намеру да поднесе захтев за азил.

Странац који је изразио намеру да поднесе захтев за азил у складу са ставом 1. овог члана се одмах након што је изразио ту намеру региструје и упућује у центар за азил или у други објект који је одређен за смештај тражилаца, у који се мора јавити у року од 72 сата од момента када му је издата потврда о регистрацији.¹²

Ако странац изрази намеру да поднесе захтев за азил на граничном прелазу, региструје се у просторијама станице граничне полиције од стране овлашћеног полицијског службеника те станице граничне полиције у складу са поступком из члана 2. овог правилника.¹³

¹¹ Према наводима полицијских службеника, постоје проблеми у прекршајном поступку са компанијама Wizz Air -због тога што у Србији ради преко огранка и Ryanair – због тога што нема огранак у Србији, док се остале две компаније – Air Serbia и Swiss – редовно кажњавају.

¹² Закон о азилу и привременој заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/18), чл. 35. ст. 1. и 3.

¹³ Правилник о начину и поступку регистрације и изгледу и садржини потврде о регистрацији странца који је изразио намеру да поднесе захтев за азил ("Сл. гласник РС", бр. 42/18), чл. 3. ст. 3.

ПРЕПОРУКА

Министарство унутрашњих послова ће предузети потребне мере како би у Станици граничне полиције Ниш – аеродром могла да се обави регистрација странаца који су изразили намеру да поднесу захтев за азил.

2.3. ПОВРАТАК СТРАНАЦА**2.3.1. ДОБРОВОЉНИ ПОВРАТАК**

Странци којима је одбијен улазак у земљу имају могућност да се врате у земљу из које су дошли или да оду на другу дестинацију. Превоз обавља превозник који их је довео, а имају и могућност да сами купе карту за дестинацију коју желе. Уколико је лет ускоро, странци се спроводе до излаза за одласке, у супротном се смештају у за то намењену просторију на Аеродрому.¹⁴

Земље повратка странаца којима је одбијен улазак у земљу

Немачка	Аустрија	Швајцарска	Италија	Шведска	Накнадно дозвољен улазак ¹⁵
5	5	2	2	3	2

2.3.2. ПРИНУДНИ ПОВРАТАК

Према службеним наводима, није било странаца којима је одређиван боравак у Прихватилишту за странце у Падинској Скели нити су последњих година принудна удаљења обављана преко овог Аеродрома.

Такође, сви странци којима је одбијен улазак су се вратили на почетну дестинацију или отпутовали на дестинацију по избору и није било странаца који су то одбијали.

2.4. ЛИШЕЊЕ СЛОБОДЕ**2.4.1. ЗАДРЖАВАЊЕ**

Станица граничне полиције нема просторију за задржавање, па се лица којима је одређено задржавање спроводе у Казнено-поправни завод у Нишу, уколико је задржавање у кривичном поступку, односно у седиште Полицијске управе у Нишу, уколико се ради о задржавањима по другим законским основима. Странцима којима је одбијан улазак није одређивано задржавање.

2.4.2. СМЕШТАЈ У ПРОСТОРИЈУ НА АЕРОДРОМУ

Странци који дуже морају да чекају на лет се смештају у за то намењену просторију на Аеродрому, у зони Аеродрома у којој је забрањено кретање неовлашћеним лицима. Ова просторија постоји од октобра 2019. године, а пре тога странци су боравили у аеродромским просторијама, код излаза за одласке, у службеним канцеларијама и другде.

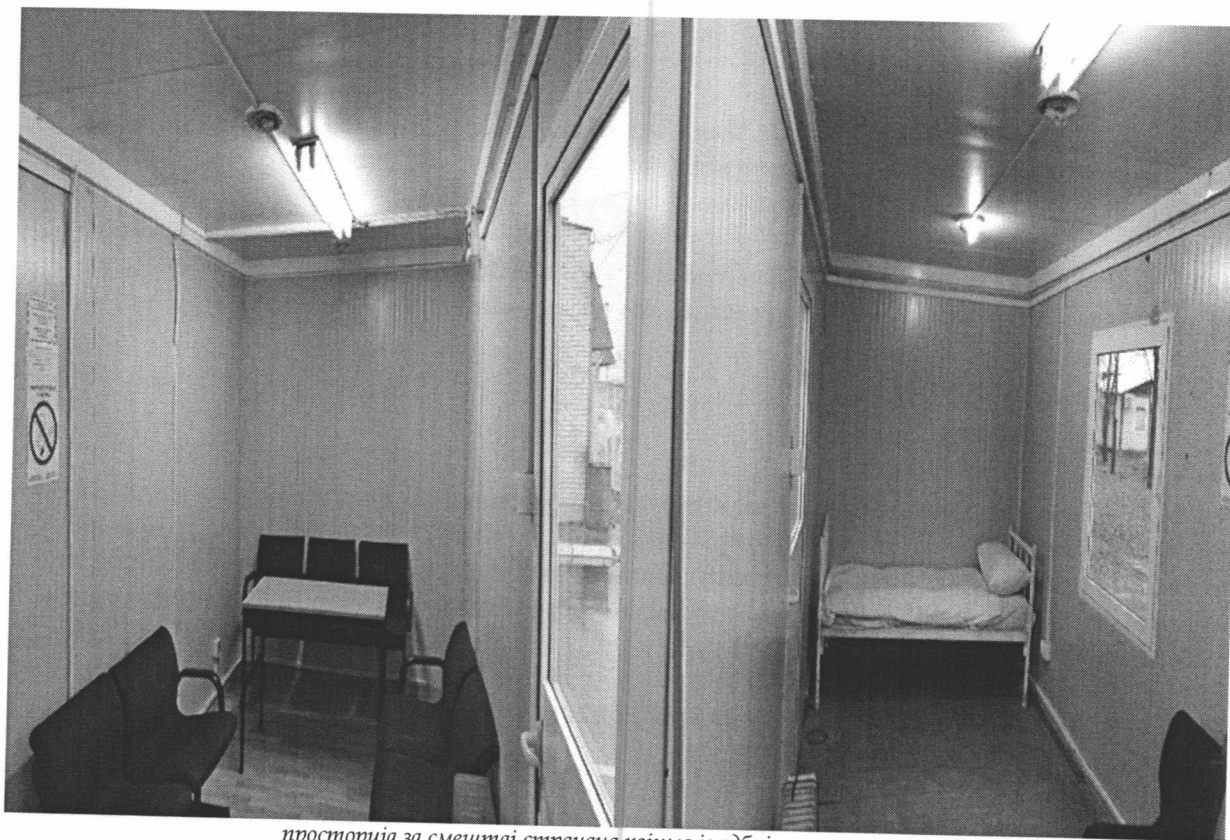
¹⁴ Више о томе у поглављу 2.4.2. Смештај у просторију на Аеродрому.

¹⁵ Више о овим случајевима у поглављу 2.1. Одбијање уласка у земљу.

НПМ похваљује чињеницу да је на Аеродрому "Константин Велики" обезбеђена просторија за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу и који морају да чекају на лет који би их одвезао. Обезбеђивање овакве просторије, осим што је изричита законска обавеза,¹⁶ омогућава странцима да док чекају на лет задовоље своје потребе за одмором, храном, хигијеном и другим, полицијским службеницима да несметано обављају граничну контролу и аеродромским службама да редовно функционишу.

Током боравка у просторији, надзор и поступање према странцима обавља аеродромско обезбеђење, а полицијски службеници их повремено обилазе. Аеродромско обезбеђење се налази у објекту који је одмах уз просторију за странце и за све што им је потребно обрађају се службеницима обезбеђења који су ту стално присутни.

Просторија је контејнер за становање, са подом од линолеума. Од намештаја опремљена је једним лежајем, са душеком, јастуком и прекривачем са постељином, неколико фотеља и једним столом. Просторија је приближних димензија 15 m². Услови у просторији су углавном задовољавајући за краткотрајни боравак мањег броја људи. Према службеним наводима и према подацима из документације о одбијању уласка, на лет се чека најдуже 3 – 4 дана.

просторија за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу

¹⁶ Закон о граничној контроли ("Сл. гласник РС", бр. 24/18), Обавезе оператора, власника и корисника саобраћајног средства чл. 20. ст. 1. и 2: Оператор је дужан да обезбеди све потребне услове да се гранична контрола обавља несметано у складу са одредбама закона. Оператор аеродрома из става 1. овог члана дужан је да изгради или одреди и уреди простор за смештај странаца који не испуњавају услове за улазак у земљу у складу са посебним законом.

Дешавало се и дешаваће се да у овој просторији борави више од једног странца: као што је наведено раније, читавим породицама је одбијан улазак у земљу.¹⁷ Због тога би требало обезбедити још лежајева.

2.

УТВРЂЕНО

У просторији за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу на Аеродрому "Константин Велики" нема довољно лежајева.

РАЗЛОЗИ

Објекти за задржавање на месту уласка су често били неодговарајући, поготово за дужи боравак. Делегације ЦПТ су се у више наврата сусретале са особама које су данима биле држане у провизорним условима у аеродромским фоајеима. Таквим особама би требало **обезбедити одговарајуће могућности за спавање**, омогућити приступ сопственом пртљагу и прикладно опремљеним тоалетима и погодностима за прање, те дозволити да свакодневно обављају физичку рекреацију на отвореном. Надаље, треба им обезбедити храну, те гарантовати медицинску негу, уколико је потребна.¹⁸

Сва притворена лица требају имати кревет или подијум, те чист мадрац и чисте плахте.¹⁹

Није на ЦПТ да се упушта у питање зашто су многи људи дужни да проведу значајан број дана у посебној транзитној соби; међутим, сматра да је то питање које хитно морају размотрити релевантне власти.

ЦПТ жели нагласити да иако је посебна транзитна соба сасвим адекватна за привремено задржавање (тј. детенција од неколико сати), постојећи услови у детенцији нису прихватљиви за боравак дужи од 12 сати.

ЦПТ препоручује да се свима који су обавезни да остану у соби дуже од 12 сати:

- **обезбеде одговарајућа средства за спавање (душеци, ћебад, итд.);**
- понуди најмање један сат вежбања на отвореном дневно;
- одобри приступ њиховом пртљагу у сврху пресвлачења, итд.²⁰

Услови детенције били су погодни за боравак од неколико сати; међутим, за дужи период детенције били су прилично неадекватни. ЦПТ је напоменуто да су у току радови на опремању посебног простора за ову категорију страних држављана. Делегација је посетила просторије предвиђене за ту сврху, које су се налазиле у новом делу аеродрома. Показане су две собе, једна од око 40 m², намењена да служи као мушка спаваоница и једна од приближно 30 m² за жене. Међутим, није био у стању да установи њихове капацитете. Санитарни чворови (тоалети и тушеви) обезбеђени су у свакој спаваоници.

ЦПТ препоручује да кипарске власти дају висок приоритет довршавању нове транзитне зоне за стране држављане на аеродрому у Ларнаки.

Пре завршетка ових радова, ЦПТ препоручује да:

- **особе које морају да преноће у транзитној зони буду снабдеване одговарајућом опремом за спавање (душеци и ћебад);**

¹⁷ Више о структури странаца којима је одбијен улазак у земљу у поглављу 2.1. Одбијање уласка у земљу.

¹⁸ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (ЦПТ): Страни држављани лишени слободе према законима о странцима, ЦПТ/Инф (97) 10, пар. 26.

¹⁹ Информативни документ ЦПТ: Имиграциони притвор ЦПТ/Инф (2017) 3, Поглавље 4. Одговарајући материјални услови за дуже боравке (преко 24 часа).

²⁰ Извештај за шпанску Владу о посети Шпанији коју је обавио ЦПТ од 1. до 12. априла 1991, ЦПТ/Инф (96) 9 [Део 1], пар. 83.

— особе задржане више од неколико сати могу да користе један сат вежбања напољу дневно. Комитет такође жели да добије информације о планираном капацитету нових спаваоница, као и о просторијама за вежбање на отвореном, које су предвиђене.²¹

ПРЕПОРУКА

Аеродром "Константин Велики" ће у просторији за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу обезбедити довољно лежајева, у складу са расположивим простором.

Просторија је затечена у уредном стању, чиста и проветрена, са довољним вештачким и природним осветљењем, а намештај и постељина су деловали чисто. С обзиром да се ради о контејнеру, изолација је лоша, а за загревање се користи мањи радијатор на струју. Осим што може бити небезбедно, ово грејно тело није довољно да адекватно загреје просторију у зимском периоду. Истовремено, нема могућности за расхлађивање просторије.

3.

УТВРЂЕНО

У просторији за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу на Аеродрому "Константин Велики" нису обезбеђени одговарајући уређаји за климатизацију.

РАЗЛОЗИ

Ти центри би требали имати адекватно осветљење (укључујући дневно светло), вентилацију и грејање.²²

Делегација је посебно забринута што је уочила да је у Сафи баракама стотине страних држављана поново било смештено у шаторима или металним хангарима (колибе „Ниссен“) од јула 2004. године, супротно изричитој препоруци ЦПТ, пре неколико месеци, да се ови објекти више никада не користе за смештај притвореника, без обзира на период. Многи притвореници који су разговарали са делегацијом рекли су да су услови живота у том делу кампа били веома тежки (**екстремна врућина у металним хангарима лети и јака хладноћа у шаторима зими**). Штавише, услови у којима је била дистрибуирана храна у том делу кампа били су неприхватљиви. На дан посете делегације, резанци који су послужени за ручак достављени су ципом, у две велике пластичне посуде без поклопца или било какве друге хигијенске заштите.

ЦПТ је, према томе, поздрављив одлуку малтешких власти, најављену током посете, да се у наредне две недеље страни држављани из колиба „Ниссен“ пребаце у зграду у истом кампу и потпуно уклоне објекти „Ниссен“. ЦПТ би желео добити потврду да су ови притвореници заиста премештени, а колибе „Ниссен“ демонтиране.

Имајући то у виду, сама зграда - магацин преуређен за смештај 198 људи - није била идеална, како су признале и малтешке власти. Спаваће собе нису имале плафоне, зграду (која је отворена на крову) би било тешко загревати зими, суседно двориште за вежбе било је премало за потенцијални број притвореника, итд. ЦПТ сматра да употреба ове зграде треба да буде само привремена, до почетка пуштања у употребу друге зграде (са пријављеним капацитетом од 224 места), која је била у изградњи у истом комплексу. ЦПТ би желео да добије ажурне информације

²¹ Извештај за кипарску Владу о посети Кипру коју је обавио ЦПТ од 2. до 9. новембра 1992. године, ЦПТ/Инф (97) 5 [Део 1], пар. 69.

²² Информативни документ ЦПТ: Имиграциони притвор, Поглавље 4. Одговарајући материјални услови за дуже боравке (преко 24 часа)

о коришћењу преправљеног складишта и о напретку оствареном у вези са новом зградом која је изграђена у време посете.²³

Услови живота у обе транзитне зоне су углавном прихватљиви за задржавање страних држављана у ограниченом временском периоду (тј. до неколико недеља). Међутим, они нису адекватни за дуже задржавање страних држављана, посебно породица са децом. Стога ЦПТ препоручује мађарским властима да предузму неопходне кораке како би осигурали да законски рок од четири недеље за задржавање страних држављана у транзитним зонама буде поново успостављен.

Надаље, Комитет препоручује да се предузму кораци у обе транзитне зоне како би се осигурало да:

- дизајн и распоред читавих просторија темељно буду прерађени како би се учинили мање затворским;
- се смањи ниво попуњености смештајних контејнера;
- **температура у смештајним контејнерима буде увек одговарајућа (укључујући лето и зиму);**
- сва спољна дворишта буду опремљена средствима заштите од неповољних временских прилика;
- сва спољна дворишта одељака у којима су породице буду опремљена деčјим игралиштем.

Конечно, требало би предузети кораке за измену изгледа спољног дворишта смештаја „Е“ у транзитној зони Томпа како би се осигурало да одрасли мушки страни држављани имају прилику да имају физичке активности.²⁴

ПРЕПОРУКА

Аеродром "Константин Велики" ће у просторији за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу обезбедити уређаје за климатизацију, који ће омогућити одржавање одговарајуће температуре у просторији, у складу са временским приликама.

Тоалет и туш кабине се налазе у оближњим просторијама, које користе запослени у аеродромским службама и странци се по потреби уз пратњу одводе до њих. Они су затечени у задовољавајућем стању.

Током боравка у овој просторији, странцу аеродромско обезбеђење одузима предмете којима може да се самоповреди или повреди неког другог. Остале личне ствари су са њима у просторији. Тиму НПМ је објашњено да се прегледи странаца и њихових ствари обављају на исти начин и процедури као и код осталих путника. У објекту који користи аеродромско обезбеђење се налазе скенер за ствари и скенер врата за особе. Према наводима полицијских службеника, не примењује се привремено одузимање предмета, полицијско овлашћење из члана 64. став 2. тачка. 7. Закона о полицији.²⁵

Исхрана се странцима обезбеђује из аеродромског ресторана, о трошку Аеродрома. Ради се о оброцима које добијају и запослени. Сваки дан је обезбеђен један комплетан оброк за ручак и мањи оброци за доручак и вечеру. Пијаћа вода је доступна у објекту аеродромског

²³ Извештај за малтешку Владу о посети Малти коју је обавио ЦПТ од 15. до 21. јуна 2005. године, ЦПТ/Инф (2007) 37, пар. 28.

²⁴ Извештај за мађарску Владу о посети Мађарској коју је обавио ЦПТ од 20. до 26. октобра 2017. године, ЦПТ/Инф (2018) 42, пар. 51.

²⁵ "Сл. гласник РС", бр. 6/16, 24/18 и 87/18.

обезбеђења. Дешавало се да странци желе нешто друго за јело па се храна по избору поручи из локалних ресторана који врше доставу и тада је о њиховом трошку.

Просторија је закључана током боравка странаца у њој. У њој нема тастера за позивање службеника. Према наводима службеника обезбеђења, странци имају могућност да комуницирају са службеницима преко стакла, јер врата од оба објекта имају стаклени део. НПМ не сматра да је то довољно и да ће осигурати правовремену реакцију службеника увек када је то потребно.

4.

УТВРЂЕНО

У просторији за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу на Аеродрому "Константин Велики" не постоје тастери за позивање службеника.

РАЗЛОЗИ

Звона са алармом треба поставити у свим притворским просторијама у којима особље није стално присутно.²⁶

Објекат за задржавање странаца у Њирбатору потпуно је обновљен и поново отворен 2005. године, поред некадашњег објекта који је ЦПТ посетио 1999 године. Заузимао је троспратну зграду, од којих су два спрата била резервисана за притворски простор (приземље спрат за жене и први спрат за мушкарце). Са службеним капацитетом од 169 (136 мушкараца и 33 жене), у време посете установа је смештала 53 особе (52 мушкарца и 1 жена).

Собе затвореника нудиле су одговарајући простор за број особа које су предвиђене за смештај (нпр. собе величине 16 m² имале су два или три кревета, а собе величине 24 m² пет кревета). Поред кревета, опрема се састојала од стола, столица, полица и преградног тоалета. Такође је постојао заједнички / трпезаријски простор и туш кабина на сваком спрату. Ипак, у просторијама заточеника није било ормарића, због чега је већина њих личне ствари држала у врећама на поду. Даље, собе нису биле опремљене звоном; овај недостатак треба отклонити.

Укратко, материјални услови притвора у целини су били задовољавајући. Имајући то у виду, због чињенице да су страни држављани били затворени у својим собама већину времена и због дизајна објекта који је био фокусиран на безбедност, а не на држање страних држављана, смештајни простори су имали затворску атмосферу.²⁷

ПРЕПОРУКА

Аеродром "Константин Велики" ће у просторији за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу поставити тастер за позивање службеника.

С обзиром да се контејнер налази у зони у којој је забрањено кретање неовлашћеним лицима, странцима се изузетно омогућава да бораве на свежем ваздуху ако желе, али само непосредно испред улаза у контејнер.

²⁶ Информативни документ ЦПТ: Имиграциони притвор, Поглавље 4. Одговарајући материјални услови за дуже боровке (преко 24 часа).

²⁷ Извештај за мађарску Владу о посети Мађарској коју је обавио ЦПТ од 24. марта до 2. априла 2009, ЦПТ/Инф (2010) 16, пар. 40.

5.

УТВРЂЕНО

Странцима који су смештени у просторију за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу на Аеродрому "Константин Велики" није омогућен редован боравак на свежем ваздуху ради обављања физичких активности.

РАЗЛОЗИ

Објекти за задржавање на месту уласка су често били неодговарајући, поготово за дужи боравак. Делегације ЦПТ су се у више наврата сусретале са особама које су данима биле држане у провизорним условима у аеродромским фоајеима. Таквим особама би требало обезбедити одговарајуће могућности за спавање, омогућити приступ сопственом пртљагу и прикладно опремљеним тоалетима и погодностима за прање, **те дозволити да свакодневно обављају физичку рекреацију на отвореном.** Надаље, треба им обезбедити храну, те гарантовати медицинску негу, уколико је потребна.²⁸

Није на ЦПТ да се упушта у питање зашто су многи људи дужни да проведу значајан број дана у посебној транзитној соби; међутим, сматра да је то питање које хитно морају размотрити релевантне власти.

ЦПТ жели нагласити да иако је посебна транзитна соба сасвим адекватна за привремено задржавање (тј. детенција од неколико сати), постојећи услови у детенцији нису прихватљиви за боравак дужи од 12 сати.

ЦПТ препоручује да се свима који су обавезни да остану у соби дуже од 12 сати:

- обезбеде одговарајућа средства за спавање (душеци, ћебад, итд.);
- **понути најмање један сат вежбања на отвореном дневно;**
- одобри приступ њиховом пртљагу у сврху пресвлачења, итд.²⁹

Услови детенције били су погодни за боравак од неколико сати; међутим, за дужи период детенције били су прилично неадекватни. ЦПТ је напоменуто да су у току радова на опремању посебног простора за ову категорију страних држављана. Делегација је посетила просторије предвиђене за ту сврху, које су се налазиле у новом делу аеродрома. Показане су две собе, једна од око 40 m², намењена да служи као мушка спаваоница и једна од приближно 30 m² за жене. Међутим, није био у стању да установи њихове капацитете. Санитарни чворови (тоалети и тушеви) обезбеђени су у свакој спаваоници.

ЦПТ препоручује да кипарске власти дају висок приоритет довршавању нове транзитне зоне за стране држављане на аеродрому у Ларнаки.

Пре завршетка ових радова, ЦПТ препоручује да:

- особе које морају да преноће у транзитној зони буду снабдеване одговарајућом опремом за спавање (душеци и ћебад);
- **особе задржане више од неколико сати могу да користе један сат вежбања напољу дневно.**

Комитет такође жели да добије информације о планираном капацитету нових спаваоница, као и о просторијама за вежбање на отвореном, које су предвиђене.³⁰

Делегација је са задовољством приметила да особе којима је одбијен улазак на Исланд више нису задржане у транзитној зони Међународног аеродрома Кеблавик; уместо тога били су смештени у соби величине 16 m², која се налази у недавно проширеном ваздушном терминалу. Соба је имала добар приступ природној и вештачкој светлости, била је адекватно загрејана и опремљена са три кревета, столом, столицама и санитарима.

²⁸ Стандарди ЦПТ: Страни држављани лишени слободе према законима о странцима, пар. 26.

²⁹ Извештај за шпанску Владу о посети Шпанији коју је обавио ЦПТ од 1. до 12. априла 1991, пар. 83.

³⁰ Извештај за кипарску Владу о посети Кипру коју је обавио ЦПТ од 2. до 9. новембра 1992. године, пар. 69.

Међутим, особе задржане на аеродрому нису имале приступ вежбању на отвореном током боравака који је био до три дана. ЦПТ препоручује да се свим особама којима је потребно да остану на аеродрому дуже време (24 сата или више) понуди бар један сат вежбања напољу дневно.³¹

У објектима у Будимпешти и Њирбатору страним држављанима понуђен је један сат вежбе на отвореном дневно. Таква могућност није постојала у складишту транзитне зоне аеродрома Ферихеђ.

У објекту за задржавање у Будимпешти, простор за вежбање на отвореном био је опремљен само клупама. Даље, страни држављани вођени су у лисицама на рукама из притворског простора у спољно двориште за вежбе јер није било безбедног прелаза између две области. Ова систематска пракса је несразмерна и самим тим неприхватљива. Примена лисица требала би бити изузетна мера, на основу појединачне процене ризика. Што се тиче објекта за задржавање Њирбатор, простор за вежбање на отвореном састојао се од великог пустиг простора окруженог високим зидом од опеке покривеног бодљикавом жицом.

ЦПТ препоручује да се предузму кораки да се:

- напусти систематска употреба лисица када се страни држављани воде у простор за вежбање на отвореном у објекту за задржавање у Будимпешти;
- осигура да страни држављани који се налазе у транзитној зони аеродрома Ферихеђ дуже од 24 сата имају могућност свакодневног вежбања на отвореном;
- снабду спољне просторе објекта у Будимпешти и Њирбатору спортском опремом, заштитом од неповољних временских прилика и (у случају Њирбатора) средствима за одмор.³²

ПРЕПОРУКА

Аеродром "Константин Велики" ће странцима који се налазе у просторији за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу дуже од 24 сата омогућити редован боравак на свежем ваздуху ради обављања физичких активности у трајању од најмање 1 сат дневно.

Станцима се омогућава да задрже мобилне телефоне и да позову кога желе. До сада нико од странаца није тражио да му се омогући контакт са адвокатом, невладиним организацијама или другим пружаоцима правне помоћи. Уколико би их затражили, њихова посета и комуникација би се одвијали ван зоне у којој је просторија у којој су смештени, због ограничења кретања у зони. НПМ сматра да би било корисно да се истакну обавештења о пружаоцима правне помоћи.

6.

УТВРЂЕНО

У просторији за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу на Аеродрому "Константин Велики" нису истакнуте информације о пружаоцима правне помоћи.

РАЗЛОЗИ

Требало би договорити начине на које притворени нерегуларни мигранти могу консултовати адвоката или лекара на сталној основи, како могу примити посете представника НВО-а, чланова

³¹ Извештај за исландску Владу о посети Исланду коју је обавио ЦПТ од 3. до 10. јуна 2004. године, ЦПТ/Инф (2006) 3, пар. 23.

³² Извештај за мађарску Владу о посети Мађарској коју је обавио ЦПТ од 24. марта до 2. априла 2009, пар. 42.

фамилије или других особа по властитом избору, те остварити телефонски контакт са њима.³³

У светлу запажања делегације на лицу места, ЦПТ сматра да треба нагласити да задатак утврђивања да ли је новопримљени путник тражитељ азила или илегални имигрант може бити деликатан и сложен. То би требало да обаве посебно обучени службеници који имају и сензибилитет и такт да ефикасно комуницирају са страним држављанима, од којих би неки могли бити у значајној невољи. **Надаље, релевантне информације требају бити доступне на различитим језицима и, ако је потребно, треба осигурати приступ тумачима.**

ЦПТ препоручује да се рад Имиграционе службе на аеродрому Шенон преиспита у светлу горе наведених напомена.

Надаље, Комитет жели да добије информације о практичним аранжманима који постоје како би се осигурало да се особе не врате у земље у којима су изложене ризику од мучења или нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања.³⁴

ПРЕПОРУКА

Аеродром "Константин Велики" ће на видном месту у просторији за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу истаћи информације о пружаоцима правне помоћи.

У просторији су истакнути, на српском и енглеском језику, обавештење о забрани пушења и бројеви телефона ватрогасаца и обезбеђења.

Здравствену негу пружа Завод за хитну медицински помоћ Ниш, са којим Аеродром има уговор и који интервенише и у случајевима потребе за пружањем помоћи и другим путницима на Аеродрому. Према наводима аеродромског обезбеђења, њихова база је у близини Аеродрома, па долазе у року од 5 – 10 минута након позива.

О периоду и току боравка странаца у просторији нема писаних података, изузев документације о одбијању уласка коју води СГП Ниш.³⁵

7.

УТВРЂЕНО

О периоду и току боравка странаца у просторији за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу на Аеродрому "Константин Велики" нема писаних података.

³³ Информативни документ ЦПТ: Имиграциони притвор, Поглавље 2. Механизми заштите током притвора.

³⁴ Извештај за ирску Владу о посети Ирској коју је обавио ЦПТ од 26. септембра до 5. октобра 1993, ЦПТ/Инф (95) 14, пар. 174.

³⁵ Више о томе у поглављу 2.1. Одбијање уласка у земљу.

РАЗЛОЗИ

Сваки случај лишења слободе треба да буде покривен одговарајућом појединачном наредбом о притвору, која је доступна у објекту где се дотична особа држи; наредбу о притвору треба сачинити одмах или што пре након лишавања слободе. Овај основни захтев се подједнако односи и на нерегуларне мигранте који су лишени слободе. **Надаље, основне мере заштите особа које су притвориле службе за спровођење закона тим су снажније уколико се води јединствен и свеобухватан записник о притвору за свако такво лице, при чему се у такав записник бележе сви аспекти његовог притвора и све мере предузете у вези с тим.**³⁶

Специфични обрасци били су доступни на неколико страних језика у којима су утврђена права особа којима је одбијен улазак у земљу. Међутим, очигледно је да ове особе систематски нису добијале копију образаца.

Дале, евидентирање смештаја страних држављана у просторију за задржавање није било довољно. У многим случајевима, постојећи дневник није садржао податке о идентитету дотичних особа и/или времену током кога су се тамо држале.

ЦПТ препоручује да се горе наведени недостаци отклоне.³⁷

Особа које ће бити депортоване ваздушним путем могу се задржати у простору за задржавање у подруму аеродромског терминала, који се састоји од собе са седам кревета, две металне клупе и два стола, као и два туша и тоалета. Кад год се особа задржи у соби, на улазу се налази полицијски службеник који је од собе одвојен жичаном решетком. Соба је пружала основне услове за краћи боравак до 24 сата, с обзиром на недостатак приступа природној светлости и непостојање било какве могућности за вежбање на отвореном.

Преглед дневника је показао да је за два и по месеца пре посете у соби било 34 особа, најдуже неколико сати. Међутим, дневнику су недостајали основни подаци о дужини борава неких особа. У једном случају, особа је провела 46 сати у соби.

ЦПТ препоручује да се дневник пажљиво попуњава са свим релевантним детаљима борава особе у соби за задржавање. Такође, објект се не сме користити за задржавање особа у периодима дужим од 24 сата.³⁸

ПРЕПОРУКА

Аеродром "Константин Велики" ће уписивати податке релевантне за боравак странаца у просторији за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу. Као минимум, уписиваће се подаци о времену почетка борава странца у овој просторији, о оброцима/исхрани, о пруженој здравственој заштити, о времену извођења из просторије и о времену коначног напуштања просторије.

2.5. ЗАШТИТА ОД ЗЛОСТАВЉАЊА

Према наводима полицијских службеника, није било притужби на поступање полицијских службеника. Није било ни странаца који су наводили да страхују од повратка због евентуалних проблема које би могли да имају у земљи у коју одлазе, нити су странци пружали отпор приликом одласка у земљу из које су дошли или на другу дестинацију.

³⁶ Стандарди ЦПТ: Мере заштите за нерегуларне мигранте лишене слободе, ЦПТ/Инф (2009) 27, пар. 85.

³⁷ Извештај за пољску Владу о посети Пољској коју је обавио ЦПТ од 26. новембра до 8. децембра 2009, ЦПТ/Инф (2011) 20, пар. 73.

³⁸ Извештај за малтешку Владу о посети Малти коју је обавио ЦПТ од 3. до 10. септембра 2015, ЦПТ/Инф (2016) 25, пар. 44.

Средства принуде се ретко примењују, последњи пут 2018. везивање и физичка снага. Пре тога, у 2017. години су једном примењени такође везивање и физичка снага. У случају из 2018. године странац је покушао да уђе у земљу иако му је одбијен улазак, сустигли су га полицијски службеници у ходнику Аеродрома, савладати, везали и вратили. Постоји видео снимак догађаја који је НПМ прегледао и констатовао да у овом случају није примењена прекомерна сила и да су полицијски службеници предузели мере да се странац не самоповреди, јер је након што је везан и доведен да седне ударао главом у зид. После тога је два дана био под појачаним надзором и без опирања отпутовао. У случају из 2017. године средства принуде су примењена према држављанину Републике Србије на излазу из земље. У овом случају догађај је био ван ходника Аеродрома, у делу у ком није било видео надзора. Узета је изјава сведока догађаја, радника аеродромског обезбеђења, а старешина СПП Ниш није обавио разговор са њим о околностима примене средстава јер је спроведен у Окружни затвор у Зајечару.

О употреби средстава принуде су сачињени извештаји на стандардизованим обрасцима. Документација садржи потпун опис догађаја, примењених средстава принуде, имена полицијских службеника и друге битне чињенице. Примена средстава је у оба случаја оцењена оправданом и пропорционалном. Уочено је да је у једном случају Управа граничне полиције, која даје оцену примене средстава принуде, тражила додатне информације и допуну поднете документације, како би могла да сагледа све околности пре доношења оцене, што НПМ похваљује.